

hun har observeret, afspejler mere generelle civiliseringsidealer i Danmark. Mange læsere vil genkende de stigende krav på forældres tid i form af involvering i skole-hjem-samarbejde, eget barns læring og forældrefællesskaber. Det gør bogen stærkt vedkommende. Man kan dog spørge til, om Bach har identificeret en bestemt form for overskud, hvor solidaritet antager en begrænset form, og om overskud bliver tillagt helt samme betydning i andre dele af det danske samfund.

Karina Märcher Dalgas

Postdoc

Institut for Antropologi, Københavns Universitet

Paloma Gonzales

Pædagog

Børnehaven Rosengården på Østerbro i København

Om den transdisciplinære boganmeldelse

Den transdisciplinære boganmeldelse er skrevet i anledning af *Tidsskriftet Antropologis* temanummer om genre. På baggrund af hver sin læsning har en antropolog og en pædagog diskuteret bogen *Overskudsfamilier*. Sammen er de kommet frem til de nedslagspunkter fra diskussionen, der her bliver fremlagt. Det har skabt en dobbelt opmærksomhed, hvor antropologen har vist særlig interesse for det antropologiske arbejde, mens pædagogen især har forholdt sig til forfatterens observationer om børneopdragelse, og hvordan disse observationer kan have betydning for det pædagogiske virke.

INGER SJØRSLEV: Sandhed og genre. Videnskabsteori i antropologi og kulturanalyse. København: Samfundslitteratur 2015. 292 sider. ISBN 978-87-5931-958-1. Pris: 249 kr. (pb).

Med udgivelsen af *Sandhed og genre* tager Inger Sjørlev indirekte livtag med spørgsmålet: „Hvad skal vi med en lærebog i videnskabsteori i antropologi?“ Spørgsmålet rummer en udtalt antagelse om, at det da slet ikke er noget, vi har brug for. Som fag er antropologi nemlig kendt som disciplinen, der sætter en ære i, at de studerende læser originaltekst fra dag et på første år. Når Sjørlev alligevel har identificeret en åbning for en lærebog i videnskabsteori, er det et udkomme af hendes mangeårige virke som underviser på Institut for Antropologi på Københavns Universitet i blandt andet videnskabsteori. At bogen allerede er kendt og anvendt blandt studerende og undervisere i faget, vidner om, at Sjørlev endnu en gang har ramt plet med sit forsøg på at eksplicite de „grundlæggende

kvalitetskriterier i det at arbejde i en akademisk fagdisciplin“, som det fremgår af bogens omslag. *Sandhed og genre* har til formål at give studerende i antropologi og kulturanalyse lyst til at læse videnskabsteori som en del af deres tilegnelse af en specifik fagdisciplinær stræben efter viden – eller sandhed i Sjørsløvs terminologi. Ydermere er sigtet at eksplicitere den særlige videnskabsgenre, som antropologi udgør, og dermed gøre de studerende bedre i stand til at forstå, genkende og i sidste ende mestre den videnskabelige tekst inden for den antropologiske genre.

Sandhed og genre udgør dermed et tiltrængt bidrag til antropologien på et tidspunkt, hvor genren for antropologisk tekst især for studerende kan forekomme så forskelligartet, at alt er muligt. Denne tilsyneladende rummelighed i forhold til, hvad der går under betegnelsen en antropologisk tekst, er, som Sjørsløv skriver, en effekt af den såkaldte repræsentationsdebat i 1980'ernes kulturanthropologi (s. 20). Et vigtigt element i den debat var tekstlige eksperimenter, der udfordrede den antropologiske monografi som en videnskabeligt autoritativ fortælling om én kultur. I stedet lod man flere og ofte modstridende stemmer træde frem i den videnskabelige tekst med henblik på at anskueliggøre, at den sandhed, monografien formidler, er et resultat af antropologens fortolkende og redaktionelle proces. Repræsentationsdebatten skubbede således grænserne for, hvad der kan anskues som en antropologisk genkendelig genre, og udfordrede dermed fagets videnskabelige autoritet. Med *Sandhed og genre* vover Sjørsløv argumentet, at den antropologiske genre findes, og at man for at eksperimentere med den først må mestre den. Bogen muliggør tilegnelsen af denne genre ved at stille kriterierne for, hvad antropologisk genre er og ikke er, til skue.

Sandhed og genre indeholder 11 kapitler ud over et forord og en epilog. Kapitlerne er struktureret over en faghistorisk kronologi, dog med tematiske overskrifter som for eksempel „Samfundet som ting. Positivismens sandheder og mangler“ (kapitel 3), „Begreb, begivenhed og tekst. Poststrukturalisme og repræsentationernes liv“ (kapitel 9) og „Modstand, kritik og tænkning. Politik og etik“ (kapitel 11). Hvert kapitel afrundes med tre spørgsmål, der er tænkt som startskud for undervisning af studerende i det pågældende kapitels emne. Denne struktur understreger *Sandhed og genres* værdi som lærebog og er en stor hjælp, ikke mindst til de uerfarne undervisere.

Med udgangspunkt i Max Webers velkendte skelnen mellem subjektiv og objektiv viden åbner Sjørsløv kapitel 1 med en undersøgelse af, under hvilke omstændigheder noget kan siges at være sandt, og hvilke kriterier viden skal leve op til for at have en sandhedsværdi, ikke mindst i en relationel videnskab som antropologi. Kapitel 2 tager livtag med den såkaldte rationalitetsdebat og den moderne epistemologis udspring i Europa. Her fremhæver Sjørsløv et punkt, hvor vigtigheden af videnskabsteori bliver særligt central: Med afsæt i Paul Gilroys

arbejde viser hun, hvordan den historiske sammenfletning af den europæiske vidensnorm med racetænkningen hos Kant er et vigtigt og ofte overset kapitel (s. 49-51). Eftersom antropologi i sit udgangspunkt jo netop handler om, hvordan vi forstår og tilgår den Anden, er det vigtigt at være bevidst om den Andens status i den europæiske filosofi, som tegner vores tankegods. Hvis vi ikke er det, kan vi komme til implicit at reproducere nu hedengangne ideer om den Anden som tilhørende en fundamentalt anden menneskekategori, der ydermere forstås inden for den hierarkiske ramme, som evolutionismen tilførte racetænkningen. Sjørsløv undersøger desuden forholdet mellem videnskab og magi gennem en sammenligning af Lévi-Strauss' modsætning mellem den såkaldte bricoleur og ingeniøren.

I kapitel 3 undersøger Sjørsløv positivismen og spørger: Hvad er et socialt faktum? Herefter fremlægger Sjørsløv i kapitel 4 Thomas Kuhns teori om paradigmeskiftet sammen med Karl Poppers teori om, at videnskabelige ideer og hypoteser kun har en værdi, i det omfang de kan falsificeres. Kapitel 5 omhandler to meget indflydelsesrige teoretiske retninger i den danske antropologi nemlig den historiske materialisme fra Karl Marx og strukturalismen via, naturligvis, Claude Lévi-Strauss. I kapitel 6 står hermeneutikken og etableringen af sandhedsværdi i fortolkningspraksis i centrum med en gennemgang af centrale teorier fra både Clifford Geertz og Paul Ricoeur. Sjørsløv fremhæver (s. 128) Geertz' analyse af glimtet i øjet og vigtigheden af at kunne afkode blinkets specifikke betydning. Er det et sandkorn, et indforstået blink eller, som Sjørsløv skriver, en antikvarisk flirt? Videnskabsteori i antropologien handler netop om at være i stand til at afkode en given antropologs eller kulturanalytikers argumenter for at få øje på den skjulte betydning i den åbenlyse betydning, som Sjørsløv også skriver.

Det følgende kapitel sætter fokus på fænomenologi og perception og er dermed et kapitel, der bør læses af de mange studerende, som føler sig hjemme i den erfaringsnære etnografigenre, som er særligt udbredt på Institut for Antropologi. Om Merleau-Pontys fænomenologi siger Sjørsløv her: „Alt dette er indsigter, der passer godt med den antropologiske forståelse af mennesker og deres relationer. Filosoffen griber det an fra et eksistenssynspunkt, antropologen fra et socialt, men de to forståelser væver sig sammen“ (s. 158). Opgaven for antropologer er dog til stadighed en grundig eksplicitering af, hvorfor og på hvilke måder en analyse med menneskelig erfaring i fokus nødvendigvis må være fænomenologisk. Kapitel 8 undersøger subjektet i dets omverden gennem to forskellige, men meget indflydelsesrige teoretikere, nemlig Gregory Bateson og Michel Foucault med særlig vægt på dennes vidensarkæologiske metode. Herefter følger et kapitel om poststrukturalisme, repræsentation og mere bredt de store fortællingers død set inde fra antropologien. I kapitel 10 bygger Sjørsløv elegant bro mellem

den såkaldte materielle vending i antropologien – en gren af faget, som Sjørlev selv har sat sit stærke præg på – og den såkaldte ontologiske vending. Kapitlet gennemgår derudover flere af de posthumanistiske tiltag i nyere antropologisk tænkning. Det sidste kapitel går i brechen for det, mange vil kalde en hjørnestein i antropologisk tænkning, nemlig fokuset på modstand, det vil sige blikket for agens på trods af dominans, som antropologien har gjort til sit adelsmærke. Kendetegnende for Sjørlevs rejse med begreberne gennem tiden er, at hun læser teorierne sympatisk og dermed på eksemplarisk vis afsøger måder, hvorpå de kan hjælpe os som kulturanalytikere i vores stræben efter viden. I en tid med skarpt optrukne forskelle i tænkning fremstår *Sandhed og genre* således som en dannet fremlæggelse af de forskellige perspektiver med den afsluttende bemærkning, som høres bogen igennem: Tænk selv.

Sandhed og genre udgør et tiltrængt fokusskifte fra metode som hjørnestein i antropologien til den tænkning, der i mindst lige så høj grad er en del af faget. Filosofi giver dannelse, hvilket som oftest præsenteres som en af humanioras dyder. Men netop afsnittet om kendsgerninger og deres tilblivelse viser med al tydelighed, at videnskabsteori er så central en del af vore studerendes kernekompetencer netop nu, hvor definitionen af samfundsvidenskaberne går i retning af empiristisk samfundsforskning snarere end den kritiske samfundsforskning, som antropologi på Københavns Universitet er en vigtig repræsentant for. En (empirisk) kendsgerning er, som Sjørlev viser, nemlig intet andet end viden, der bliver til kendsgerning, til magtfuld viden, som sættes i spil og bruges på en særlig måde.

Som Sjørlev dog skriver i *Sandhed og genre*, har antropologi og filosofi et ikke uproblematisk, indbyrdes forhold. Begge går til de samme spørgsmål, men har forskellige nedslagspunkter. Ikke mindst spørgsmålet om andethed. Hvem er den Anden? Hvad repræsenterer andethed? Og hvad er andetheden i jeget selv? Som antropolog er det relevant at spørge, om man nogensinde kan få øje på værdien af filosofien i dialog med antropologien andre steder end i de enkelte erkendelsesprojekter, antropologer kaster sig ud i gennem etnografien? At bedrive etnografi kan netop anskues som det at gøre en gruppe mennesker til „de Andre“ med et analytisk formål. *Sandhed og genre* rejser mange spørgsmål og opfordrer i sandhed (og på s. 252) læseren til at tænke selv. Som eksemplet med blinket hos Geertz sætter denne bog antropologistuderende i stand til at afkode, om en tekst flirter med enten Adorno eller Descartes. Og det er vel i bund og grund meningen med en lærebog om videnskabsteori.

Lotte Buch Segal
Adjunkt
Institut for Antropologi, Københavns Universitet